

Biuro Rzecznika Praw Dziecka
ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa
tel. (22) 583 66 00, fax (22) 583 66 96

Warszawa, 24 kwietnia 2018 r.

ZEW.422.9.2018.ZA
(w odp. należy podać nr sprawy)

**Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej**

z obserwacji Rzecznika Praw Dziecka wynika, że w dalszym ciągu potrzeby dzieci przebywających w różnego typu placówkach w zakresie przygotowania do dorosłego życia nie są w pełni zaspakajane i wymagają pilnej interwencji ze strony państwa.

Problem usamodzielniających się wychowanków szczegółowo badałem w 2016 r. Dokonano wówczas analizy interwencji podejmowanych przez Rzecznika w sprawach indywidualnych oraz wypracowano postulaty w zakresie koniecznych zmian w obowiązujących uregulowaniach prawnych, na podstawie wyników prac powołanego przez Rzecznika *Zespołu do spraw usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, schronisk dla nieletnich, zakładów poprawczych*. Wnioski w tej kwestii przedstawiłem Pani Minister w wystąpieniu generalnym z 28 listopada 2016 roku¹.

W odpowiedzi z 15 grudnia 2016 roku² resort rodziny, pracy i polityki społecznej podzielił moją opinię o *niespójności przepisów prawa regulujących proces usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej, zawartych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 575, z późn. zm.) i przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz aktów wykonawczych do niej w zakresie usamodzielniania osób pełnoletnich opuszczających domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze,*

---

¹ ZEW.422.47.2016.ZA

² DSR-I.8303.51.2016.MT

specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę i młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Z zadowoleniem przyjąłem zatem informację, że: w resorcie rodziny, pracy i polityki społecznej trwa przegląd ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pod kątem wprowadzenia do niej zmian, w tym dotyczących również pomocy dla osób usamodzielnianych. Zostałem wówczas zapewniony, że przedstawione przeze mnie propozycje zmian w tym zakresie zostaną poddane gruntownej analizie i uwzględnione w tworzeniu założeń do nowelizacji ustawy.

Warto podkreślić, że od tamtej pory minęło prawie 17 miesięcy, a obowiązujące regulacje prawne zawarte w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej³ oraz ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴, dotyczące usamodzielniania wychowanków, nadal są niespójne i mało skuteczne, a tym samym nie stanowią właściwego zabezpieczenia dla usamodzielnianej młodzieży i w wielu przypadkach prowadzą do poważnego naruszenia praw dziecka oraz bywają przejawem nierównego traktowania.

Jako przykład rozbieżności w pomocy, którą otrzymuje młodzież na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, można wskazać uregulowania określające wysokość kwoty przyznawanej na usamodzielnianie. Art. 89 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej stanowi: *Wysokość pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki i pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz wartość pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej ustala się od kwoty 1647 zł, zwanej dalej „podstawą”*. Ponadto zgodnie z art. 9 tej ustawy:

- ust. 1: *Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań progu interwencji socjalnej. Badania progu interwencji socjalnej dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.*
- ust. 5: *Kwota stanowiąca podstawę ustalenia wysokości pomocy pieniężnej na usamodzielnienie, na kontynuowanie nauki i pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej, kwoty minimalnego i maksymalnego świadczenia pieniężnego na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością,*

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.

o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, a także maksymalna kwota zasiłku stałego ulegają zmianie w terminach weryfikacji kryteriów dochodowych o 50% sumy kwot, o które wzrosły kryterium dochodowe osoby samotnie gospodarującej i kryterium dochodowe na osobę w rodzinie.

Natomiast zgodnie z art. 142 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej kwotę tę określono w sposób następujący: *Pomoc na usamodzielnienie oraz pomoc na zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, której dochód miesięczny nie przekracza kwoty 1200 zł.*

2. W przypadku gdy dochód miesięczny osoby usamodzielnianej przekracza kwotę 1200 zł, można przyznać pomoc na usamodzielnienie lub pomoc na zagospodarowanie, jeżeli jest to uzasadnione jej sytuacją mieszkaniową, dochodową, majątkową lub osobistą.

3. Ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się sumę dochodów tej osoby, jej małżonka oraz dzieci pozostających na jej utrzymaniu, podzieloną przez liczbę tych osób.

4. Ustalając dochód osoby usamodzielnianej uwzględnia się dochody, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 i 1579 oraz z 2017 r. poz. 60), uzyskane w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku.

Zastrzeżenia Rzecznika w tym przypadku budzi także fakt, że granica dochodu, powyżej którego wychowanek pieczy zastępczej nie może uzyskać wsparcia na zagospodarowanie i usamodzielnienie (1200 zł miesięcznie) jest niższa od minimalnego wynagrodzenia wskazanego w § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 września 2017 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2018 r.⁵, który stanowi: *od dnia 1 stycznia 2018 r. ustala się minimalne wynagrodzenie za pracę w wysokości 2100 zł. (tj. ok. 1530 zł netto).*

Takie uregulowanie – w ocenie Rzecznika – stoi w sprzeczności z budowaniem i wspieraniem aktywności zawodowej wychowanków. Wprawdzie wskazany art. 142 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stanowi, że: *W przypadku gdy dochód miesięczny osoby usamodzielnianej przekracza kwotę 1200 zł, można przyznać pomoc na usamodzielnienie lub pomoc na zagospodarowanie, jeżeli jest to uzasadnione jej sytuacją mieszkaniową, dochodową, majątkową lub osobistą,* ale takie rozwiązanie prawne może prowadzić do nierównego traktowania dzieci (ostateczna decyzja zależy od uznaniowości

---

⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 1747

konkretnego urzędnika). Ponadto jeszcze raz podkreślam, że ww. ustawowe ograniczenie kwotowe nie premiuje zaangażowania wychowanka w proces usamodzielniania.

Nadal Rzecznik Praw Dziecka dostrzega także pilną potrzebę uregulowania bądź doprecyzowania następujących kwestii związanych z problemem usamodzielniania:

- zdefiniowania pojęcia usamodzielnienie;
- kompleksowego opisanie obszarów procesu usamodzielnienia, w szczególności takich jak: uzyskanie mieszkania, przygotowanie do zawodu, kryteria dochodowe wyznaczające wartość pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i zagospodarowanie, sieć wsparcia (m.in. w zakresie społecznym, emocjonalnym, informacyjnym), stworzenie możliwości nabycia umiejętności niezbędnych w dorosłym życiu (np. planowania wydatków, praktycznych czynności dnia codziennego);
- ujednolicenia przepisów ww. ustaw w zakresie pomocy na usamodzielnienie pomocy na kontynuowanie nauki (w tym umożliwienie korzystania ze środków na kontynuowanie nauki (po uzyskaniu pełnoletności), pomimo dalszego pobytu w placówce;
- wskazania, na czym dokładnie ma polegać pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych – zakaz usamodzielniania wychowanków „donikąd”;
- uregulowania kwestii dot. mieszkań chronionych, w tym ustalenie zwolnienia wychowanka z opłat (z wyjątkiem rachunków za media) przez okres 6 miesięcy, co ułatwiłoby mu wdrożenie się do nowych obowiązków związanych z samodzielnym życiem i zgromadzenie środków np. na zakup potrzebnego sprzętu, czy doposażenie mieszkania, a nie tylko w uregulowaniach dotyczących standardów pobytu, które również są bardzo ważne;
- dookreślenia, na czym dokładnie ma polegać pomoc w uzyskaniu zatrudnienia;
- ujednolicenia przepisów ww. ustaw w zakresie pomocy na zagospodarowanie;
- rozszerzenia katalogu form pomocy, np. o pomoc prawną, psychologiczną;
- ujednolicenia przepisów w sprawie opiekuna usamodzielnienia z jednoczesnym wskazaniem m.in. zadań, kwalifikacji, sposobu nadzoru nad jego pracą, a także uzupełnienia ich o standardy pracy i wskazówki metodyczne dla opiekuna, ustanowienia opiekuna usamodzielnienia z urzędu, jeśli osoba usamodzielniająca się nie wskazała opiekuna na 3 miesiące przed ukończeniem 18. roku życia;
- określenia roli powiatu i gminy w procesie usamodzielnienia oraz współpracy w tym w zakresie pomiędzy tymi jednostkami.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia dzieciom i młodzieży, umieszczonym na podstawie orzeczenia sądu w pieczy zastępczej i innych placówkach zapewniających całodobową opiekę, a także w domach dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży (o ile bezpośrednio przed przyjęciem do takiego domu przebywały w pieczy zastępczej lub w innej ww. placówce), najwyższych standardów wsparcia w procesie usamodzielnienia, które umożliwiają im godny start w dorosłe życie, na podstawie art. 10a ust. 1 oraz art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka⁶, zwracam się do Pani Minister o pilne wprowadzenie zmian w obowiązujących uregulowaniach prawnych, z uwzględnieniem postulatów szczegółowo przedstawionych przez Rzecznika Praw Dziecka w wystąpieniu z 28 listopada 2016 roku.

Z szanowaniem serdecznie
Michał Guskulski

---

⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 922